

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1937/1-VIII/13 24.12.2009. године	
---	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој II редовној седници, 24.12.2009. године – на основу чл. 211. став 1. алинеја 14. и члана 256. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ЈУГОСЛОВЕНСКА ДРЖАВА И БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА 1918-1921. ГОДИНЕ, докторанда Бобана Спасојевића.

За ментора је одређена доц. др Мира Радојевић.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Весна Димитријевић
---	---

Факултет Филозофски
04/1-2 бр. 6/1665
13.01.2010.
(број захтева)
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких
наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Југословенска држава и Босна и Херцеговина 1918-1921. године

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Бобан (Чедомир) Спасојевић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски фак. у Београду

Година дипломирања: 2007.

Назив мастер рада кандидата:

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена:

Година одбране мастер рада: ..

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 24.12.2009.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Весна Димитријевић

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ТЕМЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Југословенска држава и Босна и Херцеговина 1918-1921. године

Предмет истраживања

У наслову ове теме налази се део југословенске прошлости који до сада није био предмет научне обраде, како српске тако ни историографије на просторима бивше Југославије, иако представља важан сегмент унутрашње политике југословенске међуратне државе.

Стварање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца био је резултат дугог историјског процеса, који је своје корене имао у прошлости јужнословенских народа, а у завршници реализације, крајем Првог светског рата, истовремено постајао резултат сложених међународних прилика. У највећој мери деловањем ова два фактора, „унутрашњег” и „спољног” настала је југословенска држава, у којој се, поред бројних других разлика и унутрашњих противуречности сударало оријентално и средњоевропско културно наслеђе. Проучавајући време њеног настанка, историчари су давно уочили да је представљала конгломерат неуједначених друштвених облика, дезинтегрисаних економских и правнополитичких подручја, разнородних културних традиција и навика.

Из наведеног произилази да потпуна слика југословенске државе, како целине тако и њених саставних делова, није могућа без истраживачке обраде покрајине која је од протагониста југословенског уједињења тумачена као „Југославија у малом”. Познавање тог сложеног историјско-географског простора, националних, политичких, друштвених и економских прилика на њему, односа који је градио према држави и који је држава заузимала у том правцу, чини се отуда потребним ради разумевања саме босанско-херцеговачке покрајине, али и тешких оптерећења и криза са којима се се млада југословенска краљевина суочила на почетку свог државног живота.

У временском погледу тему нашег истраживања омеђили смо 1918. и 1921. годином, упркос уобичајеној периодизацији међуратне југословенске историје, која много чешће узима 1929. годину, односно датум проглашења личног режима краља Александра, сматрајући да се проблеми Краљевине СХС (Југославије) много боље виде ако се посматрају у првој деценији њеног постојања, који заиста и представља доста јасно издвојен период. Разлози да поступимо другачије и одлучимо се за уже хронолошко омеђавање вишеструки су. Пре свега, узимање ужег хронолошког оквира неопходно је због сложености истраживачке теме, што нам омогућава да извршимо

њену прецизнију анализу и дођемо до поузданијих резултата него у случају одабира ширег хронолошког оквира. Поред тога, сматрамо да су и за хронолошки оквир који предлажемо узети датуми од великог значаја у прошлости међуратне југословенске државе, те да је и 1921. година, једна од преломних у том дугом низу њених разноврсних и бројних унутрашњих проблема. Први датум, 1. децембар 1918. године, дан је у коме је предајом адресе Народног већа регенту Александру прокламовано уједињење и формирана Краљевина СХС, чиме се и Босна и Херцеговина нашла у саставу новоформиране државе; други датум дан је уставне консолидације до које је дошло изгласавањем Видовданског устава, након двоипогодишњег државно-правног провизоријума. Истовремено, у Босни и Херцеговини то је довело до ослобађања од значајног дела аустроугарског и турског наслеђа. Ипак, овог хронолошког оквира не можемо се све време придржавати. Када је Босна и Херцеговина у питању, као и у већини историографских проучавања, разумевање посматраног периода није могуће без залажења у даљу прошлост у којој су зачеци многих политичких, друштвених, културних, просветних, социјалних, верских, националних и других питања. Исто тако, немогуће је избећи сазнање о будућности, у којој је део проблема о којима ћемо писати доживљавао промене или се примицао крају постојања.

Циљеви истраживања

Многобројне запитаности над приликама у Босни и Херцеговини, очекивањима која је она имала у нади да ће југословенска држава успети да реши њене проблеме, а посебно над питањима везаним за разумевање покрајине од стране државе и њену моћ или немоћ да помогне, постављају мноштво истраживачких циљева од којих ћемо покушати да остваримо барем најважније. По традиционалном приступу, први циљ представља покушај реконструисања и представљања историјских догађаја онаквим какви су се они заиста и одиграли. У том смислу прво питање на које желимо да одговоримо тиче се самог уједињења југословенских народа и покрајина у једну државу. Оно је, такође, једно од најважнијих у теми коју обрађујемо, а потребно је истражити га из више разлога: обзиром да знамо како је реализовано уједињење, односно да је Босна и Херцеговина у састав Краљевине СХС ушла заједно са другим југословенским покрајинама Аустроугарске, сматрамо неопходно потребним одгонетнути разлоге због којих је до тога дошло управо на тај начин, упркос јаком српском националном покрету који је тежио директном уједињењу са Краљевином Србијом, без посредства Народног Вијећа Словенаца, Хрвата и Срба у Загребу. У

великој већини босанскохерцеговачких срезова из тог су разлога одржаване народне скупштине, на којима је манифестована ова жеља и исказивано незадовољство због другачијег става владе Народног Вијећа за Босну и Херцеговину у Сарајеву. Ово је нарочито битно из тог разлога што се показало да прокламовањем уједињења 1. децембра 1918. године овај покрет није престао. Штавише, био је чак и израженији, посебно у Босанској крајини где је потрајао месецима, упркос порукама са „највишег места” да је уједињење извршено. Управо зато, настојаћемо да прикажемо улогу босанскохерцеговачких политичара, како оних у самој покрајини, тако и оних из емиграције, у данима који су наступили с јесени 1918. Године, непосредно претходивши уједињењу и непосредно следивши га. Њих ћемо наставити да посматрамо у току целог периода који обрађујемо у идејним, политичким и културним круговима у престоници, првенствено трудећи се да откријемо њихову улогу и значај у креирању државне политике према завичају.

Поред наведеног, покушавамо да откријемо разлоге компромиса које је држава правила са одређеним верско-политичким факторима из Босне и Херцеговине (првенствено ЈМО приликом обезбеђивања већине при изгласавању устава) у одређеним административно-управним питањима, као и застојима и половичним решењима у спровођењу аграрне реформе. Исто тако, настојаћемо да реконструишемо привредну основу, културни ниво, просветне прилике у Босни и Херцеговини и утицај државе на наведена кретања. Посебну пажњу обратићемо и на утицај државне политике на локалне политичке прилике, односно на организовање странака. Да би се овај део проблема разумео потребно је истражити етничку, верску и социјалну структуру политичких странака, као и њихово виђење Босне и Херцеговине у Краљевини СХС.

Основне хипотезе

- Почетком новембра 1918. године на позив владе Народног вијећа за Босну и Херцеговину српска војска улази у Босну и Херцеговину као гарант њене стабилности
- 1. децембра 1918. године Босна и Херцеговина укључена у састав новонастале Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца
- Босна и Херцеговина остала је као јединствена административна целина са земаљском односно покрајинском владом због низа унутрашњеполитичких

потреба, који су узроковали нежељене компромисе државног врха са локалним верским, политичким и економским структурама

- Спровођење аграрне реформе изазвало је незадовољство поседника, углавном муслиманског слоја, што се одразило на однос покрајине према централној власти и самој заједничкој држави
- Организовање политичког односно страначког живота углавном се заснивало на верској, односно националној основи
- У знатној мери проблеми су у посматраном периоду настајали због задржавања чиновничког апарата бивше Аустроугарске, што је изазивало незадовољство православног становништва, које је имало потпуно другачија очекивања, верујући да ће после уједињења живети у својој, „српској држави”
- Верске и националне разлике у Босни и Херцеговини у новој држави не само што нису ублажене, него су понегде и продубљене
- Око 80% неписменог становништва, недостатак обрадиве земље, неразвијена индустрија и друге социјално-економске тешкоће стварали су тешко бреме проблема које држава није успевала да реши

Метод истраживања

Метод истраживачког рада у историјској науци у великој мери је условљен предметом истраживања. У најосновнијим цртама састоји се у прикупљању и ишчитавању литературе, изради радне библиографије, иза чега долазе истраживања у архивима и библиотекама ради прикупљања и сређивања грађе и, на крају, синтетизовање резултата истраживања и писање текста студије.

Обзиром да се ради о до сада необрађеној теми рад ће бити заснован на до сада некоришћеној грађи различитог порекла похрањеној у домаћим архивима. Упркос разним страдањима која су задесила домаће архиве, а самим тим и грађу која се у њима чувала током динамичног двадесетог столећа, оно што је преостало ипак није малог обима и, што је најбитније, обилује богатством података. Рад ће превасходно бити заснован на грађи похрањеној у Архиву Југославије, Архиву Српске академије наука и уметности, Архиву војноисторијског института, Архиву Србије и грађи Рукописног одељења Народне библиотеке у Београду. Увидом у богатство грађе сачуване у наведеним институцијама можемо бити делимично спокојни јер смо у њима пронашли релевантне изворе и истраживачки обухватили главне садржаје наше теме, тако да нам

немогућност коришћења грађе босанскохерцеговачких архива, пре свега оних у Сарајеву, Бања Луци и Мостару, изузев што у одређеној мери условљава приступ не представља непремостиву препреку, тим пре што тежиште у обради теме стављамо на однос државног средишта према покрајини.

Онде где се буду појавила ограничења изазвана недостатком архивских извора превладаваћемо их коришћењем штампе и периодике уопште, зборника докумената, статистика, пописа становништва, државних календара, алманаха, познатом кореспонденцијом политичких и културних радника, стенографских бележака Привременог народног представништва (ПНП) и Уставотворне скупштине и других извора. Исто тако, користимо мемоарске списе значајних јавних, културних и политичких радника, као и њихова објављена дела, која понекад представљају прворазредан историјски извор.

Када је реч о литератури која се бави самом Босном и Херцеговином у периоду између два светска рата она је, у поређењу са богатством радова посвећених том историјско-географском простору, а везаним за нека ранија раздобља скромна, колико обимом толико и резултатима. Штавише, можемо рећи да је углавном фрагментарна и да је дотакла само неке аспекте босанско херцеговачке међуратне прошлости. Ипак издвојићемо неколико најзначајнијих радова. Монографија Нусрета Шехића, *Босна и Херцеговина 1918-1925-Привредни и политички развој*, Сарајево 1991. у највећој мери је заснована на грађи архива који се налазе у Босни и Херцеговини, због чега у њеном садржају произилази доминација посебног над општим. Упркос тој мањкавости, помаже нам при компарацији у њој наведених извора са онима које смо пронашли приликом нашег истраживачког рада. На сличан начин корисне су и неке друге књиге: Митар Папић, *Школство у Босни и Херцеговини 1918-1941*, Сарајево 1984; Атиф Пуриватра, *Југословенска муслиманска организација у политичком животу Краљевине СХС*, Сарајево 1974; Ибрахим Кемура, *Улога „Гајрета” у друштвеном животу муслимана Босне и Херцеговине(1903-1941)*, Сарајево 1986.

Сви наведени радови настали су пре ратних збивања на просторима „бивше” Југославије, што се у великој већини и осећа, будући да њихови аутори нису могли да се истраживачки и научно динстанцирају од политичких и националних оптерећења свог времена. Почетком последње деценије XX века наступио је период до одређене мере разумљивог ревизионизма у историографији, при чему пре свега мислимо на прављење идеолошког отклона од прошлости, што је посебне последице имало и у историографији која се бави Босном и Херцеговином. Могло би се рећи да је у том

погледу дошло до свеопште политизације историографије са израженом нациократијом, која је створила погодно тло за уплив разних историчара-аматера, чији је рад зависео само од тога којој етничкој групи припадају. Већи део тада објављених радова налик је онима из периода романтичарске историографије XIX века. Ипак, постепеном стабилизацијом политичких прилика историографија се лагано почела враћати историчарима, што је резултирало објављивањем квалитетнијих стручних радова, који су за тему имали одређена питања из међуратне прошлости Босне и Херцеговине. Такви су радови Соње Мишковић, *Српско грађанство у Босни и Херцеговини 1918-1941.* и Драге Мاستиловића, *Политичке, економске и културне прилике у Херцеговини 1918-1929*, који су као магистарске тезе одбрањени на Филозофском факултету у Београду 2004, односно 2007. године.

Иако ретко бирана за тему посебних истраживачких радова, међуратна прошлост Босне и Херцеговине делимично је обрађена у радовима историчара који су се бавили широм југословенском тематиком: Бранко Петрановић, *Историја Југославије 1918-1988*, књ. I, Београд 1988; Бранислав Глигоријевић, *Демократска странка и политички односи у Краљевини СХС*, Београд 1970; Бранислав Глигоријевић, *Парламент и политичке странке у Југославији 1919-1929*, Београд 1979; Милорад Екмечић, *Дуго кретање између клања и орања*, Београд 2008; Миле Бјелајац, *Војска Краљевине СХС 1918-1921*, Београд 1988; Љубодраг Димић, *Културна политика у Краљевини Југославији 1918-1941*, књ. I-III, Београд 1996-1997; Љубодраг Димић, *Срби и Југославија: простор, друштво, политика* (поглед с краја века), Београд 1998; Богдан Кризман, *Распад Аустро-Угарске и стварање југославенске државе*, Загреб 1977; Ђорђе Станковић, *Никола Пашић и југословенско питање*, I-II, Београд 1985; Ђорђе Станковић, *Никола Пашић и Хрвати (1918-1923)*, Београд 1995. итд.

У дилеми да ли се одредити за хронолошки или тематски принцип излагања истраживачких сазнања одредили смо се за други, не одричући се у потпуности првог, желели бисмо да их повежемо. То ћемо учинити тако што ћемо принуђени тематском садржајношћу и жељом да пратимо све облике државне акције на терену, структуру текста компоновати тематски, при чему ћемо догађаје у оквиру сваке тематске целине у највећој могућој мери, колико нам то буде могуће, износити хронолошким редом. Из одређења да се придржавамо тематско-хронолошког принципа произашла је дилема да ли да резултате истраживања изложимо у великом броју мањих, могуће повремено недовољно повезаних целина, или кроз мањи број

већих проблемских целина, одлучили смо се за други приступ, који ће имати превагу у компоновању рада.

Значај истраживања

Уверени да је истраживачка и историографска обрада политике југословенске државе у Босни и Херцеговини неопходна ради расветљавања њеног стварног учинка, недостатака у управи, али исто тако и за разумевање објективног сплета околности који ју је ометао, очекујемо да ће рад успети да пружи комплетнију и слојевитију слику суочавања Краљевине СХС са наслеђеним приликама у једној својој покрајини, дуго времена оптерећеној религијском и националном нетрпељивошћу, нерешеним аграрним питањем, просветном и културном заосталошћу, превазиђеним начином привређивања... Надамо се да ћемо на основу свеобухватног истраживања успети да отклонимо многе постојеће национално-верски и идеолошко-политички обојене оцене, које су у историографији, у различита времена и из различитих побуда, минимизирале или, пак, преувеличавале поједина питања политике југословенске државе у Босни и Херцеговини.

Композиција студије

Рад би се састојао из 10 делова: предговора, увода, 4 поглавља организованих по комбинованом тематско-хронолошком принципу, закључка, резимеа, библиографије и садржаја.

Први део рада чинио би **Предговор**, који би се састојао од појашњења методолошког приступа теми, одређивања оквира теме, указивања на значај и сазнајне могућности које пружа, краћег прегледа структуре рада, представљања коришћених извора и литературе.

У оквиру **Увода** био би дат кратак преглед преломних догађаја у историји Босне и Херцеговине, пре свега њеног значаја у националном програму и спољној политици Кнежевине односно Краљевине Србије све до почетка Првог светског рата 1914. године. Посебну пажњу посветили бисмо националним, политичким и културним везама између босанско-херцеговачког становништва и српске државе.

Прво поглавље бавило би се Босном и Херцеговином током Првог светског рата, нарочито недаћама које су задесиле њено становништво. Исто тако, пратили бисмо Босну и Херцеговину као један од најважнијих циљева ратног програма српске владе, те њену важност у различитим концепцијама југословенског уједињења

промовисаних у ратним годинама. У овом поглављу обрадили бисмо деловање босанско-херцеговачких политичара и интелектуалаца, како оних који су остали у Босни и Херцеговини, тако и оних који су се нашли у емиграцији као чланови Југословенског одбора. Поред тога, овде бисмо анализирали активности српске владе, Југословенског одбора, Народног вијећа, како оног за Босну и Херцеговину тако и његове централе у Загребу, спонтани покрет српског становништва за уједињење са Србијом у сложеним приликама у касну јесен и почетком зиме 1918-1919. године. Део ових проблема чини и улога српске војске као фактора који је на позив Народног вијећа за Босну и Херцеговину дошао на њен простор како би осигурао мир и безбедност, спречавајући могућу анархију.

Друго поглавље обрадиће друштвене прилике у Босни и Херцеговини, посебно просветну, културну, здравствену и верску политику државе као покушај њеног одговора на сложеност проблема. Покушаћемо да установимо бројно стање и распоред школа, проценат писмених и неписмених, питање изградње нових и одржавање старих школских зграда, набавку и дистрибуцију књига, однос становништва према школи и школовању. Предмет интересовања биће просветни радници, њихова бројност, образовна структура, положај и деловање, потом културно-просветна друштва (*Просвета, Гајрет и Напредак*), чија богата традиција потиче из предратног периода. Одговарајућу пажњу посветићемо верским организацијама, њиховој организацији на тлу Босне и Херцеговине, материјалном и друштвеном положају свештенства, ангажовању свештеника у политици. Поред наведеног, у овом поглављу обрадићемо начин живљења у селу и граду, културу становања, исхране, одевања, породични живот, положај жене, здравствену културу, традицију и миграције становништва. Отварајући ове проблеме, желимо да видимо како се југословенска држава односила према њима, какав је био њен одговор на њихову сложеност, њена моћ или немоћ да их реши, колико је уопште, суочена са проблемима на целом свом простору, успевала да се бави Босном и Херцеговином, њеним траумама и очекивањима. У том контексту посебно нас занима и њен однос према српском становништву, које је – више него муслиманско и хрватско – доживело новонасталу државу као „своју” и чија су надања из тог разлога била много већа.

Треће поглавље бавиће се државним утицајем на привредне проблеме Босне и Херцеговине. Овде ће бити обрађена пољопривреда, занати, трговина, индустрија, шуме, рудници и саобраћајне прилике. Настојаћемо да утврдимо степен инфраструктурне повезаности Босне и Херцеговине са осталим крајевима Краљевине

СХС, као и делатност од раније постојећих и новооснованих привредних организација, новчаних установа. Поред тога, покушаћемо да утврдимо ко сачињава привредну елиту у Босни и Херцеговини, односно какве су се промене у том погледу догодиле у односу на период који је претходио стварању Краљевине СХС.

Четврто поглавље бавиће се политичким и националним приликама у Босни и Херцеговини, делегирањем чланова у ПНП, затим формирањем нових странака, проширивањем деловања неких старих на БиХ, и њиховом политичком борбом и нагодбама по разним административно-територијалним и управним питањима, изборима за Уставотворну скупштину, местом Босне и Херцеговине у различитим пројектима Устава. Покушаћемо да анализирамо деловање политичара и интелектуалаца пореклом из Босне и Херцеговине, који су се тих година налазили у Београду и њихов однос према завичају. Поред тога, посебну пажњу обратићемо на социјалну, образовну, културну, верску и националну структуру партијског чланства у Босни и Херцеговини као и на питања која су највише оптерећивала политички живот покрајине: аграрне проблеме и безбедносне прилике. Битан део политичких проблема чинила је потреба да се држава избалансирано одреди према Србима, Хрватима и Муслиманима, увиђајући специфичности њиховог појединачног положаја у југословенској заједници.

У **Закључку** би били сумирани резултати истраживања, док би **Библиографија** представљала детаљан попис коришћених извора и литературе. Рад би још имао кратак **Резиме** на енглеском језику и **Садржај**.

СТРУКТУРА РАДА

Предговор

- Представљање теме
- Објашњење начина и методологије израде
- Представљање коришћене литературе и изворне основе

Увод

- Преломни догађаји у прошлости Босне и Херцеговине до 1914. године
- Босна и Херцеговина у националној политици Кнежевине и Краљевине Србије

I Босна и Херцеговина у Првом светском рату 1914-1918. Године

- Прилике у Босни и Херцеговини
- Југословенски програм српске владе
- Политички портрет једне генерације
- Босна и Херцеговина између српске владе и других фактора југословенског уједињења током 1918. године
- Српска војска у Босни и Херцеговини
- Покрет за сједињење са Србијом и уједињење

II Културне и друштвене прилике

- Становништво Босне и Херцеговине
- Континуитет затечених институција и њихово прилагођавање новим околностима
- Просвета и културно-просветне организације
- Верска политика државе
- Здравствене прилике
- Начин живљења у селу и граду између традиционалног и модерног
- Миграције

III Економске прилике

- Пољопривреда (сточарство и земљорадња)
- Трговина и индустрија
- Шуме и рударство
- Саобраћајна инфраструктура
- Финансијске институције
- Привредна и финансијска елита

IV Политичке прилике у немирним годинама 1918-1921. године

- Највећи изазови државне политике

- Политизација аграрне реформе
- Безбедносне прилике
- Организовање политичког живота на верско-националној основи
- Босанско-херцеговачки интелектуалци и политичари у престоничким идејно-политичким круговима
- Избори за уставотворну скупштину на подручју Босне и Херцеговине
- Босна и Херцеговина у уставним концепцијама
- Босна и Херцеговина приликом доношења Видовданског устава

Закључак – сумирани резултати истраживања

Резиме – на енглеском језику

Попис извора и литературе

Садржај

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

ИЗВОРИ

Необјављени извори

Архив Југославије

Фондови и збирке:

Министарство унутрашњих послова Краљевине Југославије (14)

Министарство трговине и индустрије Краљевине Југославије (65)

Министарство просвете Краљевине Југославије (66)

Министарство пољопривреде Краљевине Југославије (67)

Министарство шума и рудника Краљевине Југославије(68)

Народна скупштина Краљевине Југославије(72)

Министарство аграрне реформе Краљевине Југославије (96)

Министарски савет Краљевине Југославије (138)

Политичке странке Краљевине Југославије (730)

Јован Јовановић Пижон (80)

Лазар Марковић (85)

Светислав Милосављевић (86)

Адам Прибићевић (88)

Никола Пашић (143)

Ђура Поповић (305)

Љуба Давидовић (323)

Војислав Јовановић Марамбо (335)

Архив САНУ

Заоставштине и личне хартије:

Николе Стојановића , Николе Пашића , Јована Јовановића Пижона , Милана Грола , Јаше Продановића , Станоја Станојевића , Михаила Гавриловића , Косте Стојановића , Љубомира Стојановића , Јована Цвијића , Косте Костића, Николе Костића , Кореспонденција политичара и других личности из Босне и Херцеговине.

Архив Србије

Лични фондови и збирке:

Varia

Никола Пашић

Југословенски одсек Министарства иностраних дела Краљевине Србије (1916-1918) Министарство иностраних дела-ПО

Архив Војноисторијског института

Пописник бр.3 - Ратна архива врховне команде српске војске од 1914. До 1920. године.

Пописник бр.4 - Ратна архива армија и армијских области од 1914. До 1920. године.

Пописник бр.5 - Ратна архива Министарства војног са одељењима и установама од 1914. до 1923. године.

Пописник бр.10 - Добровољачки корпус.

Пописник бр.16 - Поклони и откупи.

Пописник бр.17 - Бивша југословенска војска од јануара 1921. до 1941. године.

Народна библиотека Србије (Одељење посебних фондова)

Никола Стојановић, Дневник 1914-1918.

Писма Николе Т. Кашиковића

Објављени извори

- *Građa o stvaranju jugoslovenske države*(1.I – 20.XII 1918), knj.I-II, priredili: Dragoslav Janković i Bogdan Krizman, Beograd 1964.
- Василије Крестић, Радош Љушић, *Програми и статуту српских политичких странака до 1918. године*, Београд 1991.
- *Велики рат Србије за ослобођење и уједињење Срба, Хрвата и Словенаца 1914-1918.1*
- *Записници седница Министарског савета Србије 1915-1918*, приредили: Драгослав Јанковић и Богумил Храбак, Београд 1976.
- Hamdija Kapidžić, *Rad Narodnog vijeća Bosne i Hercegovine u novembru i decembru 1918*, Građa, Glasnik Arhiva i Društva arhivista Bosne i Hercegovine, god. III, KNJ.III, Sarajevo 1963, str.147-328.
- Branko Petranović, Momčilo Zečević, *Jugoslavija 1918-1988*, Tematska zbirka dokumenata, Beograd 1988.
- *Предлог буџета државних прихода и расхода Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца за 1919/20. годину*, Београд 1919.
- *Стенографске белешке привременог народног представништва Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца*; од I до XX састанка, свеска I; Загреб 1919.
- *Стенографске белешке привременог народног представништва Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца*; од XXI до XL састанка, свеска II; Загреб 1920.
- *Стенографске белешке привременог народног представништва Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца*; од XL до LIII састанка, свеска III; Београд 1920.
- *Stenografski zapisniki začasnega narodnega predstavništva Krajevstva Srbov, Hrvatov in Slovencev*; od LIV do C sestanka; IV zvezek; Zagreb 1921.
- *Стенографске белешке привременог народног представништва Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца*; од CI до CXXXVII састанка, свеска B; Загреб 1921.

- *Стенографске белешке, рад уставног одбора уставотворне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца; I-дебата у начелу о нацрту Устава; Београд 1921.*
- *Стенографске белешке, рад уставног одбора уставотворне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца; II-дебата у појединостима о нацрту Устава одељак I-VI (члан 1-56), седница XIII до XXV; Загреб 1921.*
- *Стенографске белешке, рад уставног одбора уставотворне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца; III-дебата у појединостима о нацрту Устава одељак III-нови (члан 1-16 и 20.), одељак IV по предлогу ужег одбора (члан 48) и одељак VII-XI (члан 57-86) седница XXVI до XL; Загреб 1921.*
- *Стенографске белешке, рад уставног одбора уставотворне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца; IV-дебата у појединостима о нацрту Устава и амандманима седница XLI до LXV; Београд 1921.*
- *Стенографске белешке уставотворне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, I Књига, од I претходног до XXXVII редовног састанка; Београд 1921.*
- *Стенографске белешке уставотворне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, II књига, од XXXVIII претходног до LXVIII редовног састанка; Београд 1921.*
- *Устав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Београд 1921.*
- *Ferdo Šišić, Dokumenti o postanku Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1914-1919, Zagreb 1920.*

Мемоарски извори (необјављени и објављени)

- Leon Bilinski, *Bosna i Hercegovina u uspomenama Leona Bilinskog*, Sarajevo 2004.
- Bogumil Vošnjak, *U borbi za ujedinjenu narodnu državu. Utisci i opažanja iz doba svetskog rata i stvaranja naše države*, Beograd-Zagreb-Ljubljana 1928.
- Ристо Грђић, *Успомене*, Ваљево-Београд 2002.
- Јован Дучић, *Стаза поред пута*, Изабрана дела, књ. II, Ваљево 2004.
- Јован Жујовић, *Дневник*, књ. I-II, приредио Драгоје Тодоровић, Београд 1986.
- Марко Јаковљевић, *Из рата и емиграције*, Суботица 1923.
- Лазар Лазица Марковић, *Робијашке успомене или мој живот, Политика (24.10.-07.12.1991. године)*, фелтон приредио Симон Симоновић.

- Ivan Meštrović, *Uspomene na političke ljude i događaje*, Buenos Aires 1961.
- Павле Поповић, *Из дневника*, приредио Богдан Љ. Поповић, Београд 2001.
- Меша Селимовић, *Сјећања*, Београд 2002.
- Коста Стојановић, *Слом и васкрс Србије*, необјављен рукопис похрањен у Архиву САНУ, 10.133.
- Никола Стојановић, *Дневник 1914-1918*, необјављен рукопис похрањен у Народној библиотеци Србије, Одељењу посебних фондова, Р 511.
- Никола Стојановић, *Младост једног поколења. Успомене и опажања 1880 до 1920*, рукопис у Архиву САНУ.
- Светозар Ћоровић, *Белешке једног таоца*, издао М. Ћ. Ћурђевић, Београд-Сарајево 1919.

Штампа и периодика

- Демократија
- Књижевни југ
- Нова Европа
- Политика
- Преглед
- Самоуправа
- Село
- Српска ријеч
- Српски књижевни гласник

ЛИТЕРАТУРА

Књиге и брошуре

- Jovo Bakić, *Ideologije jugoslovenstva između srpskog i hrvatskog nacionalizma: 1918-1941*, Zrenjanin 2004.
- Љубинка Башовић, *Библиотеке и библиотекарство у Босни и Херцеговини 1918-1945*, Сарајево 1986.

- Branislav Begović, *Šumska privreda u Bosni i Hercegovini za vrijeme monarhističke Jugoslavije (1918-1941), s posebnim osvrtom na eksploataciju šuma i industriju prerade drveta*, Sarajevo 1958.
- Mile Bjelajac, *Vojska Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1918-1921*, Beograd 1988.
- Душица Бојић, *Српске избеглице у Првом светском рату 1914-1921*, Београд 2007.
- Srđan Budisavljević, *Stvaranje Države Srba, Hrvata i Slovenaca. Povodom četrdesetogodišnjice jugoslovenskog ujedinjenja*, Zagreb 1958.
- Епископ жички Василије, *Улога српске православне цркве у бањалучком велеиздајничком процесу*, Београд 1970.
- Душан Васиљевић, *О Босни и Херцеговини*, Београд 1909.
- *Велика Србија: истине, заблуде, злоупотребе*, Зборник радова са Међународног научног скупа одржаног у САНУ од 24. До 26. октобра 2002. године, Београд 2003.
- Радослав Веснић млађи, *Миленко Веснић грансењер српске дипломатије*, Београд 2008.
- Михаило Војводић, *Србија у међународним односима крајем XIX и почетком XX века*, Београд 1988.
- Dragomir Gajević, *Jugoslovenstvo između stvarnosti i iluzija*, Beograd 1985.
- Milan Gaković, *Savez zemljoradnika do 1929. Godine*, Sarajevo 1982.
- Branislav Gligorijević, *Demokratska stranka i politički odnosi u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca*, Beograd 1970.
- Branislav Gligorijević, *Parlament i političke stranke u Jugoslaviji (1919-1929)*, Beograd 1979.
- Бранислав Глигоријевић, *Краљ Александар Карађорђевић, књ. I*, Београд 1996.
- Милан Грол, *Женевска конференција о југословенском уједињењу. Догађаји, документи и коментари*, Женева 1918.
- Владимир Дедијер, *Сарајево 1914*, Београд 1966.
- Владимир Дедијер, *Књижевност и историја*, Београд 1985.
- Љубодраг Димић, *Културна политика у Краљевини Југославији 1918-1941, I-III*, Београд 1996-1997.
- Љубодраг Димић, *Срби и Југославија: простор, друштво, политика (Поглед с краја века)*, Београд 1998.

- Љубодраг Димић, *Историја српске државности*, књ.III, *Србија у Југославији*, Нови Сад 2001.
- Јован Дучић, *Верујем у бога и у српство*, Изабрана дела, књ.II, Ваљево 2004.
- Милан П. Ђорђевић, *Србија и Југословени за време рата 1914-1918*, Београд 1922.
- Милорад Екмечић, *Ратни циљеви Србије 1914*, Београд 1973.
- Милорад Екмечић, *Стварање Југославије 1790-1918*, I-II, Београд 1989.
- Милорад Екмечић, *Ратни циљеви Србије 1914-1918*, Београд 1992.
- Милорад Екмечић, Ђорђе Микић, Драгољуб Живојиновић, Никола Б. Поповић, *Политички процеси Србима у Босни и Херцеговини 1914-1917*, Лакташи 1996.
- Милорад Екмечић, *Дуго кретања између клања и орања*, Београд 2008.
- Milivoje Erić, *Agrarna reforma u Jugoslaviji 1918-1941. godine*, Sarajevo 1958.
- *Историја српског народа*, књ.VI-1, Београд 1983.
- *Историја српског народа*, књ.VI-2, Београд 1983.
- Гргур Јакшић и Војислав Ј. Вучковић, *Спољна политика Србије за владе кнеза Михаила: први балкански савез*, Београд 1963.
- Milosav Janićijević, *Stvaralačka inteligencija međuratne Jugoslavije*, Beograd 1984.
- Dragoslav Janković, *Jugoslovensko pitanje i Krfska deklaracija 1917. godine*, Beograd 1967.
- Драгослав Јанковић, *Србија и југословенско питање 1914-1915. године*, Београд 1973.
- Ђурђе Јелинић, *Нова Србија и Југославија (1788-1921)*, Београд 1923.
- Јован М. Јовановић, *Одговорност Србије за светски рат*, Београд 1927.
- Јован М. Јовановић, *Стварање заједничке државе Срба, Хрвата и Словенаца*, књ.I-III, Београд 1928.
- Јован М. Јовановић, *Борба за народно уједињење*, Београд (б. г.).
- Hamdija Kapidžić, *Bosna i Hercegovina pod austrougarskom upravom: članci i rasprave*, Sarajevo 1968.
- Ibrahim Kemura, *Uloga „Gajreta“ u društvenom životu muslimana Bosne i Hercegovine (1903-1941)*, Sarajevo 1986.
- Миливоје В. Кнежевић, *Савремена Босна и Херцеговина*, Суботица 1928.

- Томислав Краљачић, *Калајев режим у Босни и Херцеговини 1882-1903*, Сарајево 1987.
- Гордана Кривокапић-Јовић, *Оклоп без витеза*, Београд 2002.
- Bogdan Krizman, *Raspad Austro-Ugarske i stvaranje jugoslavenske države*, Zagreb 1977.
- Шукрија Куртовић, *О национализовању Муслимана*, Сарајево 1914.
- Милан Лазић, *Пољопривредна производња у Краљевини Југославији*, Београд 1999.
- Богдан Лекић, *Аграрна реформа и колонизација у Југославији 1918-1941*, Београд 2002.
- Радослав Љушић, *Србија 19. века: изабрани радови*, Београд 1994.
- Радослав Љушић, *Књига о Начертанију*, Крагујевац 2003.
- Радослав Љушић, *Српска државност 19. века*, Београд 2008.
- Здравко Д. Маријанац, *Развитак становништва Босне и Херцеговине 1850-1991*, Бања Лука 2002.
- Божидар Марковић, *Наше народно уједињење*, Женева 1918.
- Лазар Марковић, *О организацији наше будуће државе*, Женева 1919.
- Lazar Marković, *Jugoslovenska država i hrvatsko pitanje (1914-1929)*, Zagreb 1935.
- Лазар Марковић, *Срби и Хрвати 1914-1944*, приредио Симон Симоновић, Београд 1993.
- Драга Мاستиловић, *Политичке, економске и културне прилике у Херцеговини 1918-1929*, рукопис магистарског рада, библиотека Филозофског факултета у Београду.
- Божо Маџар, *Политика и српска православна црква у Босни и Херцеговини 1878-1945*, Бања Лука 2005.
- Андреј Митровић, *Србија у Првом светском рату*, Београд 1984.
- Sonja Mišković, *Srpsko građanstvo u Bosni i Hercegovini 1918-1941*, rukopis magistarskog rada, biblioteka Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Стеван Мољевић, *Улога и значај Врбаске бановине*, Бања Лука 1939.
- *Напор БиХ за ослобођење и уједињење*, Издање обласног одбора народне одбране, Сарајево 1929.
- *Наше патње и наше борбе*, Женева 1917.
- Душан Н. Обрадовић, *Србија и аустријски Словени у светском рату 1914-1918*, Нови Сад 1929.

- Mitar Papić, *Školstvo u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske okupacije (1878-1918)*, Sarajevo 1972.
- Митар Папић, *Школство у Босни и Херцеговини (1918-1941)*, Сарајево 1984.
- Milada Paulova, *Jugoslavenski odbor*, Zagreb 1925.
- Đorđe Pejanović, *Srednje i stručne škole u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo 1953.
- Ђорђе Пејановић, *Становништво Босне и Херцеговине*, Београд 1955.
- Đorđe Pejanović, *Bibliografija štampe Bosne i Hercegovine 1850-1941*, Sarajevo 1941.
- Ђорђе Пејановић, *Становништво, школство и писменост у крајевима бивше Босне и Херцеговине*, Сарајево 1939.
- Ранко Пејић, *Идеја о југословенском заједништву у Босни и Херцеговини*, Источно Сарајево 2005.
- Branko Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918-1988*, knj. I, Beograd 1988.
- Чедомир Попов, *Велика Србија: стварност и мит*, Сремски Карловци-Нови Сад 2007.
- Никола Поповић, *Југословенски добровољци у Русији 1914-1918*, Београд 1978.
- Никола Б. Поповић, *Срби у Првом светском рату 1914-1918*, Београд 1998.
- Adnan Prekić, *Islamska zajednica u Crnoj Gori*, rukopis magistarskog rada, biblioteka Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Atif Purivatra, *Jugoslovenska muslimanska organizacija u političkom životu Kraljevine SHS*, Sarajevo 1974.
- Ђорђе Раденковић, *Пашић и Југославија*, Београд 1999.
- Мира Радојевић, *Научник и политика: политичка биографија Божидара В. Марковића (1874-1946)*, Београд 2007.
- Владислав Скарић, Осман Нури-Хацић, Никола Стојановић, *Босна и Херцеговина под аустроугарском управом*, Београд 1938.
- Перо Слијепчевић, *Срби у Америци*, Женева 1917.
- Перо Слијепчевић, *Приватна иницијатива у националном раду*, Женева 1918.
- Перо Слијепчевић, *Наши добровољци у светском рату*, Загреб 1925.
- *Споменица Љубомира Давидовића*, Београд 1940.
- *Србија 1918. године и стварање југословенске државе*, Зборник радова, књ.7, Београд 1989.
- *Српски писци и научници о Босни и Херцеговини*, приредио Здравко Антонић, , Београд 1995.

- Ђорђе Ђ. Станковић, *Никола Пашић и југословенско питање*, I-II, Београд 1985.
- Ђорђе Ђ. Станковић, *Никола Пашић и Хрвати (1918-1923)*, Београд 1995.
- Ђорђе Станковић, *Никола Пашић: прилози за биографију*, Београд 2006.
- Станоје Станојевић, *Историја Босне и Херцеговине*, Београд 1909.
- Љубомир Стојановић, *Неколике мисли о нашем новом државном уређењу*, Београд 1919.
- Љубомир Стојановић, *Срби и Хрвати*, Београд 1928.
- Никола Стојановић, *Сељачка демократија*, Сарајево 1920.
- Никола Стојановић, *Југословенски одбор (чланци и документи)*, Загреб 1927.
- Никола Стојановић, *Србија и југословенско уједињење*, Београд 1939.
- Владимир Стојанчевић, *Из историје Срба у Босни и Херцеговини*, Београд 2002.
- *Stvaranje jugoslovenske države 1918*, zbornik radova, Beograd 1983.
- *Суди народе*: издање Савеза земљорадника, Сарајево 1923.
- Јован Томић, *Југославија у емиграцији*, Београд 1921.
- Љубинка Трговчевић, *Научници србије и стварање Југословенске државе 1914-1920*, Београд 1986.
- Владимир Ћоровић, *Босна и Херцеговина*, Београд 1925.
- Владимир Ћоровић, *Црна књига, патње Срба Босне и Херцеговине за вријеме Првог свјетског рата*, Београд 1989.
- Владимир Ћоровић, *Политичке прилике у Босни и Херцеговини*, Београд 1991.
- Владимир Ћоровић, *Односи између Србије и Аустро-Угарске у XX веку*, Београд 1992.
- Јован Цвијић, *Анексија Босне и Херцеговине и српски проблем*, Београд 1908.
- Јован Цвијић, *Балканско полуострво и јужнословенске земље. Основи антропогеографије*, Београд 1966.
- *Цинцарство у политици*, Одговор „Народа“ „Самоуправи“, Сарајево 1924.
- Husein Čišić, *Agrarno pitanje i pojam o socijalnoj pravdi naše demokratije*, Sarajevo 1919.
- Ferdo Čulinović, *Jugoslavija između dva rata*, I, Zagreb 1961.
- Nusret Šehić, *Bosna i Hercegovina 1918-1925: privredni i politički razvoj*, Sarajevo 1991.

- Nusret Šehić, *Četništvo u Bosni i Hercegovini (1918-1941), politička uloga i oblici djelatnosti četničkih udruženja*, ANU BiH, knj. HLII, Odjeljenje društvenih nauka, knj.27, Sarajevo 1971.

Чланци и расправе

- Миле Бјелајац, *Стварање војске Народног вијећа Словенаца, Хрвата и Срба*, Србија 1918. и стварање југословенске државе, Зборник радова, 7, Београд 1989.
- Миле Бјелајац, *Улога војске у стварању Југославије*, Зборник радова, Стварање југословенске државе 1918. године, Београд 1983.
- Михаило Војводић, *Србија и Еренталов план о грађењу новопазарске железнице*, Зборник за историју Босне и Херцеговине 2, Београд 1997.
- Милан Гаковић, *Аграрни немири у БиХ после Првог свјетског рата*, Гласник Архива и Друштва архивских радника БиХ, бр.6, Сарајево 1966.
- Милан Гаковић, *Рјешавање аграрног питања у БиХ 1918-1921*, Прилози, бр.6, Сарајево 1970.
- Милан Гаковић, *Оснивање савеза земљорадника и његов програм(1919-1921)*, Гласник друштва историчара Босне и Херцеговине, бр.21-27, Сарајево 1976.
- Бранислав Глигоријевић, *Српски политички фактор у стварању Југославије 1918. године*, Србија 1918. и стварање југословенске државе, Зборник радова, 7, Београд 1989.
- Љубодрог Димић, *Село и град у Краљевини Југославији*, Зборник радова са научног скупа: Југословенска држава 1918-1998, Београд 1999.
- Милорад Екмечић, *Младобосанска генерација*, у: Србија између средње Европе и Европе, Београд 1992.
- Хамдија Капићић, *Аустроугарска политика у БиХ и југословенско питање за вријеме првог свијетског рата*, ГИД БиХ, бр.9, Сарајево 1957.
- Хамдија Капићић, *Покушај уједињења БиХ са Србијом у новембру 1918*, Преглед 1-2. 1965.
- Хамдија Капићић, *Везе аустроугарске врховне команде и народних вијећа у вријеме распада Хабзбуршке Монархије*, ГДИ БиХ, бр.17, Сарајево 1966-67.

- Томислав Краљачић, *Народна радикална странка у БиХ на изборима за уставотворну скупштину*, Прилози, бр.5, Сарајево 1969.
- Томислав Краљачић, *Организовање и структура народне радикалне странке у Босни и Херцеговини*, Гласник друштва историчара Босне и Херцеговини, бр.19, (1970-1971), Сарајево 1973.
- Богдан Кризман, *Босна и Херцеговина и југословенско питање у 1918. години*, Прилози, бр.4, Сарајево 1968.
- Радош Љушић, *Српска, великосрпска и југословенска државна политика Србије (1804-1918)*, Зборник радова, Велика Србија: истине, заблуде, злоупотребе, Београд 2003.
- Андреј Митровић, *Питање стварања југословенске државе као међународни проблем у рату 1914-1918. године*, Зборник радова, Стварање југословенске државе 1918. године, Београд 1983.
- Божица Младеновић, *Штампа Босне и Херцеговине о дочеку српске војске новембра 1918. године*, Србија 1918. године и стварање југословенске државе, Зборник радова, 7, Београд 1989.
- Ранко Пејић, *Политичари из БиХ о идеји уједињења током Првог свјетског рата*, ИИЧ, год.ХХХ, бр.2. Београд 1997.
- Бранко Петрановић, *Уједињење и уставно обликовање Краљевине СХС*, Зборник радова, Стварање југословенске државе 1918. године, Београд 1983.
- Никола Б. Поповић, *Да ли су постојали „велики“ и „мали“ ратни програм Николе Пашића (1914-1918)?*, Србија 1918. године и стварање југословенске државе, Зборник радова, 7, Београд 1989.
- Атиф Пуриватра, *Политичке партије према аграрној реформи у БиХ непосредно после 1918. године*, Прилози, бр.3, Сарајево 1967.
- Мира Радојевић, *Босна и Херцеговина у расправама о државном уређењу Краљевине (СХС) Југославије 1918-1941. године*, Историја 20. Века I, Београд 1994.
- Енвер Реџић, *Босна и Херцеговина и стварање југословенске државе*, Зборник радова, Стварање југословенске државе 1918. године, Београд 1983.
- Фердо Хауптман, *Комбинације око државноправног положаја БиХ на почетку првог свијетског рата*, ГДИ БиХ, бр.11, Сарајево 1960.
- Недим Шарац, *Босна и Херцеговина у концепцијама устава југословенске државе 1920-1921. године*, Прилози, бр.4, Сарајево 1968.
- Нусрет Шехић, *Народно вијеће СХС за БиХ и његова дјелатност након слома Аустро-угарске(нов.-дец.1918)*, Прилози бр.19, Сарајево 1982.

- Нусрет Шехић, *Почеци формирања грађанских политичких странака у БиХ након стварања Краљевине СХС(1918-1919)*, Прилози, бр.21, Сарајево 1985.
- Нусрет Шехић, *Избори за уставотворну скупштину на подручју БиХ(28.новембар 1920)*, Прилози, бр.25-26, Сарајево 1990.

Наставно-научном већу

Филозофског факултета у Београду

Одлуком Одељења за историју изабрани у Комисију за оцену Предлога докторске дисертације *Југословенска држава и Босна и Херцеговина 1918–1921. године*, коју је предложио кандидат **Бобан Спасојевић**, слободни смо да поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

У досадашњој историографији, српској и југословенској, историја Босне и Херцеговине, посебно у 19. и 20. веку, заузима веома истакнуто место као простор прожимања и сукобљавања различитих државних и националних интереса, малих народа и великих сила, супротстављених религија и идеја. И поред тог дугог научног интереса, многи су сегменти босанско-херцеговачке прошлости недовољно проучени. Ово се може рећи и за прве године живота ове историјске покрајине у југословенској држави.

Определивши се за истраживање једног релативно кратког периода, од 1918. до 1921. године, односно од уласка Босне и Херцеговине у новостворену државу до изгласавања првог Устава, колега Бобан Спасојевић настоји да што потпуније сагледа стварност Босне и Херцеговине унутар југословенске државе, целовитост њених друштвених, националних, верских, економских, културних и политичких проблема. Стварање ове слике наметнуло се при томе као нужност да би се добио одговор на најважније питање ове дисертације – колико је државни и политички врх Краљевине СХС успевао да разуме сложеност босанско-херцеговачких прилика, те да из тог поимања пронађе и понуди могуће начине њиховог превазилажења.

Трагајући за овим одговорима, колега Спасојевић је пре свега истраживао грађу домаћих архива у којима су похрањени најважнији документи централних органа југословенске државе (Народне скупштине, министарстава, владе, војске) и личне заоставштине многих политичких и културних личности, које су током ових година

обављале важне државне и политичке дужности. Међу њима је било и појединаца пореклом из Босне и Херцеговине, од којих се очекивало да боље разумеју животна питања свог завичаја и квалитетније се укључе у њихово разрешавање. Поред домаћих архива, колега Спасојевић треба да обави истраживања у архивама Бања Луке и Сарајева.

На основу ове грађе, потом бројних објављених извора, штампе, периодике, мемоарске литературе, изворних текстова савременика и релевантне историографске литературе, Бобан Спасојевић је предложио структуру чији би садржај чинили Предговор, Увод, четири поглавља, Закључак, Резиме на енглеском језику и Попис извора и литературе. Унутар Увода био би дат кратак преглед историје Босне и Херцеговине, са тежиштем на њеном значају у националној политици српске државе и простору судара националних идеја, најпре српске и хрватске, а потом и муслиманске. У првом поглављу биле би анализиране прилике у Босни и Херцеговини током Првог светског рата, са свом њиховом сложености и деликатношћу, а у наредна три стварност босанско-херцеговачке покрајине – друштвена, економска и политичка. При томе, све време би се имао у виду најважнији циљ ове дисертације – сагледавање односа југословенске државе према проблемима ове историјске покрајине.

У стручном разговору који је на испиту вођен са кандидатом чланови Комисије су му саветовали да, ширећи попис коришћене литературе, посебну пажњу обрати на босанско-херцеговачку књижевност, иако она – с обзиром на специфичности историјског метода – не може бити практично употребљена. Исто тако, да у прегледу историје Босне и Херцеговине, не одлазећи предалеко у прошлост, истакне значај преломних година и догађаја – окупацију 1878. и анексију 1908. године, као кључне догађаје и датуме у којима је српска држава истицала и губила етничко право на покајину коју је сматрала својом. Напокон, да – и поред усмерења на однос југословенске државе према Босни и Херцеговини – спроведе детаљно истраживање свеукупне њене стварности, посматрајући при томе грађење истовременог односа према другим покрајинама и просторима. Усвајајући сугестије чланова Комисије, кандидат је показао да је и сам размишљао у истим истраживачким правцима, али и да је у поднетом Предлогу теме докторске дисертације био додатно опрезан, чувајући се преамбициозних стручних наговештаја и обећања.

Вреднујући важност теме и с поверењем у истраживачке способности кандидата, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду да прихвати њено позитивно мишљење о поднетом Предлогу теме докторске дисертације *Југословенска држава и Босна и Херцеговина 1918–1921. године* и кандидату **Бобану Спасојевићу** одобри рад на њеној изради.

Београд, 7. децембар 2009.

Комисија:

Др Ђорђе Станковић, редовни професор
(Филозофски факултет у Београду)

Др Љубодраг Димић, редовни професор
(Филозофски факултет у Београду)

Др Гордана Јовић, виши научни сарадник
(Институт за новију историју Србије, Београд)